

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

התחייב לשלם שכר למתרגם,

וטוען שהיה זה בתנאי שטרם קויים

תיק ממונות מס' 1573-שע

(מחד' כח סיון)

נושא הדיון

א' עשה עבודת תרגום לב' אחרי שב' התחייב לשלם לו שכר כפי שקבעו ביניהם. א' שילם חלק מהחוב, וב' כבר סיים את העבודה לפני כמה שנים, אך ב' טרם שילם את כל החוב. הוא מציג כתב יד של ב' מלפני כמה שנים שבו כתב "הריני לאשר בזה כי אני חייב להרב א' סך של 14.000\$ עבור תרגום", וחתם את שמו. גם א' מודה ששטר זה פגום אחרי שנפרע עוד 2.000\$, וכעת החוב הוא 12.000\$.

טוען א' שמכיון שבשטר הנ"ל מודה ב' "אני חייב", מפורש שב' הוא החייב, ולכן תובע אותו לפרוע את יתרת החוב.

טוען ב' שא' הוא היה זה שבקש ממנו לעשות לו עבודת תרגום בשכר, אך במשך שנתיים דחה אותו בטענה שצריך למצוא לזה תורם שקשה למצוא אותו. רק כעבור שנתיים הסכים להזמין את התרגום, והתחייב לשלם על סמך שימצא תורם, ומכיון שעדיין לא מצא תורם, הוא אינו חייב לעמוד בהתחייבותו, אך מוכן לקבל הארכת זמן של שנה כדי למצוא תורם ולשלם את החוב.

א' מכחיש מכל וכל שהתשלום היה מותנה במציאת תורם, והיה ברור לשניהם שב' הוא החייב, כלשון השטר שכתב ב'. הוא גם מכחיש כאילו הוא היה זה שבקש במשך שנתיים לעשות את העבודה. הוא תובע את החוב מיד בלי הארכת זמן, ושואל למי שייכת עבודת התרגום שעדיין נמצאת ברשותו? ב' משיב שהוא מוכן שעבודה תישאר בעלותו של א', אך יצטרך להחזיר לו מה ששילם על העבודה.

פסק דין של פשרה

מאחר שיש כאן עסק שבועה, ויש לפשר חלף השבועה, קובע בית הדין שהפשרה הראויה היא לתת לב' ארבת זמן של 10 חדשים למציאת מימון לתשלום כל החוב.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד (-) מרדכי אייכלר (-) מרדכי אהרן הייזלר

השאלות לדין

- א. האם נאמן החייב לומר שהתחייב בתנאי - שלא קויים - במינו של פרעתי.
ב. למי שייכת העבודה כשהמזמין טרם שילם את כל השכר.

תשובה

א. בנידון דידן שהשט"ח הנמלא בידי המתרגם הוא פגום, כיון שמודה שכבר נפרע בחלקו, יש לצי נאמנות כנגד א' לומר שהתחייב בתנאי, והתנאי טרם קויים, ולכן אינו חייב לשלם, צמיגו שהיה טוען פרעתי הכל, אלא שהמיגו לא מועיל לפוטרו משצעות היסת של כופר הכל, ולכן יש לפשר חלף השבועה, כנהוג. ובנידון זה עדיף לעשות את הפשרה באופן שבסופו של דבר יקבל א' את כל החוב, דהיינו לקצר את הארכת זמן הפרעון ל-10 חדשים, במקום שנה שהליע ב'.

ב. כתב הרמ"א בשו"ע יו"ד סי' קעד סעי' א': וכן אם מכר לו קרקע מעכשיו והמתין לו המעות, הלוקה מותר לאכול הפירות והמוכר אסור וכו'. וכתב הש"ך סי' ק"ג שאע"פ שבטור כתב באופן שא"ל קני מעכשיו וזווי להוי הלוואה גצך, לדעת הפוסקים שהציא הצי"י (נ"י צ"ס הרשב"א) ה"ה אם לא אמר בפירוש מעכשיו אלא שהחזיק או קנה כראוי וזווי הוי מלוה ע"פ על הלוקה. ועיי' חידושי רעק"א על הש"ך שם דוקא כשודעים שאינו עייל ונפיק אוזי. אמנם בשו"ע הרב ה"ל רבית סי' נה כתב: הלוקה בית או מטלטלין ונתן מקלט דמים אסור לו לזרז בצית או להשתמש במטלטלין עד שיפרע שאר המעות אפילו הקנה לו המוכר בקנין סודר או באחד משאר דרכי ההקנאה מעכשיו, כי שמה לא יפרע לו שאר המעות בזמן שקבע לו ונמלא המקח בטל למפרע אם לא זקפן עליו במלוה. ע"כ.

וצרמ"א בשו"ע אבהע"ז סי' קכ סעי' ב' כתב: אבל גזל גט, כגון שכתב לו הסופר גט וגזלו ממנו ולא פרע לו וגירס בו לא הוי מגורשת. וכתב הח"מ סי' ק"ה: אבל אם נתן לו הגט צר"ון כדי לפרוע לו לאחר זמן, אף שלא פרע לו לא הוי גזל בידו, דהא נתן לו הגט צר"ון רק שחייב לו דמים וכו', ומיהו אם נתן לו הגט

ע"מ לשלם לו מיד ואינו משלם לו ודאי הוא גזל צידו. ע"כ. והוצא צ"ש ס"ק ג. ובתה"מ ס"י ק"ל ס"ק ז כתב שאם המוכר מוצע את המעות והלוקח טוען שאין לו, יכול המוכר לטעל המקח, וכן מוכח בשו"ע אבה"מ ס"י ק"כ בח"מ ס"ק ה וצ"ש ס"ק ג דאם לא פרע לו הוא גזל צידו, אלמא דכשלא נתן המעות לא אמרינן דהוי המעות כחוב עליו רק שהמקח בטל לגמרי כשאינו נותן מעות, והמקח כגזל צידו, וכ"כ מחנ"א ה"ל קנין מעות ס"י ד. וע"י אכן האזל מכירה פ"ה ה"ד שהציא ראייה לדבר משו"ת הר"י"ף ס"י מד. וע"י קובץ בית דוד ח"ד עמ"פ מהגר"ש פראנק ז"ל.

אמנם הפרי"ח והגט פאטו אבה"מ" שם כתבו דהלוקח ע"מ לשלם ואינו משלם אינו גזל אלא דמיס הוא חייב לו. וי"ל שנחלקו בסיפור חיוב הדמים במקח, וכמו שחקר בחי' ר' שמואל למו"ר ז"ל קדושין (עמ"ל לו), האם מעשה הקנין הוא שמחייב את הקונה לשלם, או שקבלת החפץ מחייבת את הקונה לשלם את התמורה, שאם מעשה הקנין הוא המחייב ולא לקיחת החפץ, י"ל שהחפץ עצמו אינו יכול להחשב גזל כיון שנטלו ברשות, רק שאינו מקיים חיובו הקנין, אבל אם נטילת החפץ לעצמו מחייבת אותו בתמורה, אם לא נתן נחשב אלאו החפץ בגזילה.

ומפורש בח"מ וצ"ש שאם לקח ע"מ לפרוע לאחר זמן אף אם לא שילם לא הוא גזל צידו, וכמו שכתב הש"ך יו"ד ס"י קע"ד ס"ק ג הנ"ל בדעת השו"ע. וכ"כ ערוך השלחן חו"מ ס"י ק"ל סעי' טו שאם קצבו זמן לתשלומים ולא התנה בפירוש שאם לא ישלם המכר בטל, המכר קיים אפילו אם הלוקח אינו משלם. וי"ל הסבירא בזה, דכשלקח ע"מ לפרוע לאחר זמן, החיוב שלאחר זמן המעשה קנין הוא המחייבו ולא נטילת החפץ לעצמו, שהרי הרשא לו לטוול החפץ בלי לשלם מיד, ולכן אי אפשר להחשיבו כגזלן גם אם יתברר שלא שילם אח"כ.

אמנם משו"ע הרב ה"ל רבית הנ"ל, משמע לכאורה דאסור לקונה להשתמש בזה שנקנה עד שיפרע הכל שמה לא יפרע ויתבטל המקח למפרע, אך יש לדחות שגם שו"ע הרב מודה שמהלכות מקח וממכר גם אם לא פירש זקיפה במלוה נחשב כאילו פירש.

אברהם דוב לוין.

ג

א. כתב המחבר בשו"ע ס"י פ"ב סעי' יב: טען הלווה שהשטר נעשה על תנאי שאם אקיימנו אפטר וקיימתי, והמלוה אומר שלא היה אום תנאי בדבר וכו', ואם אין כתוב בו כן נשבע הלווה ונטול. וכתב הסמ"ע ס"ק מצ: פירוש, אינו נוטל אם לא נשבע שלא היה בו אום תנאי, והאי שבעה ר"ל שבעה חמורה בנקיטת חפץ כדיון נשבע ונטול. אמנם הש"ך שם ס"ק כז חלק וכתב דאין המלוה לריך להשבע ע"י.

ב. והנה כתב הש"ך ס"י פ"ב ס"ק י: כל היכא דאיכא שתי דעות אי חייב שבעה, כתב הרא"ש והטור דלא עבדינן עובדא לחייב שבעה, והוא פשוט, וכן הוא בפוסקים כגמ' דוכתי, וע"י בתשובת מהר"י"ט דהיכא

דאיכא פלוגתא דרבוותא אי חיוב שבעה פטור דמני למימר קיס לי כמאן דפטור, ועיי"ש עוד מ"מ, ועיי' ברעק"א וצחתי"ם בגליונות השו"ע החדשים.

ויש לדון דהרי דברי הש"ך הם בשבעת הנפטריין, מה הדין בשבעת הנוטלין כשיש בה מחלוקת הפוסקים, האם יטול בלא שבעה, או לא, דמסבירא יש לחלק בין שבעת הנוטלין שמעיקר הדין נוטלין בלא שבעה אלא שחכמים תקנו שבעה כדי להפסיק דעתו של בעה"כ, וכשאינו נשבע מאוס שהוא חסוד, ובזמנתו הוא מוכן להשבע - וכדכתבו התוס' ב"מ ה' א' ד"ה שכנגדו בתירין בתרא, שאז דינו כדמעיקרא שנטול בלא שבעה, משא"כ במקום שמעיקר הדין אין לתובע זכות ממון כי אם בשבעה והרי הן חסודין ואינן יכולין להשבע, וממילא כשלא נשבע אינו נוטל, כדמעיקרא שלא נטל בלא שבעה.

ובשו"ע סי' כז סעי' ט' כתב: נתחייב החסוד שבעה מדבריהם אם היה מהנשבעים ונוטלים אינו יכול להשבע וליטול אלא הנתבע שכנגדו ישבע היסטר ופטור וכו', וי"א שכיון שהשטר מקויים בידו גובה בלא שבעה. הרי לנו מחלוקת הפוסקים בדין זה של שבעת הנוטלין מה הדין כשאינו נשבע אם נוטל בלא שבעה, והשאלה היא מי נקרא המוחזק. והסמ"ע בס"ק כו חילק כג"ל בין השבעות, עיי"ש.

וכתב הש"ך ס"ק יד דהמהרש"ך פסק דיכול המוחזק לומר קיס לי כסבירא הראשונה, וכ"ה"ג פסק הב"ח, ואף שג"ל לש"ך דהעיקר כדעה אחרונה, וכן הכריע המחבר בס"י פ' סעי' ח, מ"מ יכול לומר קיס לי כדעה הראשונה דבעל השטר נקרא מו"א, ועיי"כ ישבע הלוח שהוא המוחזק בפועל שבעת היסטר.

ג. וכל זה בשטר מקויים, אבל בניד"ד שהוא רק כתי"י, ובכה"ג איכא פלוגתא דרבוותא אם יכול לטעון פרעתי, ויכול לומר קיס לי דיכול לטעון פרעתי, ועיי"כ נאמן ראובן לומר תנאי היו דברינו במיגו דפרעתי, ואין מקום למלוה להשבע, וליכא בניד"ד אף הפלוגתא דסי' כז דלעיל (ואף אם איכא הפלוגתא מ"מ יאמר קיס לי כהש"ך דאין בעל השטר נקרא מוחזק), ואף שהש"ך כתב בס"י סו' ס"ק נו דאף דיש סוברים דאיכא טענת פרעתי, מ"מ ליכא מיגו דפרעתי מאוס דירא לטעון זאת, ועיי"ש, וכ"כ הט"ז סי' סט סעי' ב' בדמקום שירא לטעון פרעתי שמה יפסוק הדיין דאינו נאמן, מ"מ כתב דאין לדיין אלא מה שעניו רואות. מ"מ נקטינן עפ"י הרצה פוסקים דיש לו מיגו, עיי' במש"ב נתיבות סי' עח ס"ק ב' ובנתה"מ כללי מיגו כלל לא בדמקום שרוב פוסקים ס"ל כך אמרינן מיגו. וכן דיאמר ראובן קיס לי כהכרעת הש"ך, וקיס לי דאפשר לטעון פרעתי בשטר שכת"י, ועיי' צארכות צפת"ש סי' סט ס"ק ד. ועיי"ן ברעק"א סי' פ' על הש"ך ס"ק לח דאפשר לומר תרתי קיס לי, ועיי"ש.

אך מ"מ חייב ראובן שבעת היסטר כבס"י פ' סעי' ל' ועוד מקומות דאף דיש לנתבע מיגו מ"מ נריך להשבע היסטר ויפטור. ועיי"כ בניד"ד אין להטיל שבעת הנוטלין על שמעון אלא רק שבעת היסטר על ראובן, ויפסרו כמקובל צבתי הדין.

מרדכי אהרן היילר.